

Research Paper

An Analysis of Ecotourism and Political and Security Development in Chabahar City

Elaheh Hamidi, Ph.D. Student of Political Geography, Najafabad Branch, Islamic Azad University, Najafabad, Iran.

Hojat Mahkouei*, Department of Geography, Najafabad Branch, Islamic Azad University, Najafabad, Iran.

Amir Gandomkar, Department of Geography, Najafabad Branch, Islamic Azad University, Najafabad, Iran.

Ahmad Khademalhosyni, Department of Geography, Najafabad Branch, Islamic Azad University, Najafabad, Iran.

ARTICLE INFO

Received: 2024/06/3
Accepted: 2022/09/04
PP: 61-72

Use your device to scan and read the article online

Keywords: Ecotourism, Political Development, Security Development, Chabahar City

Abstract

Nowadays, the tourism industry is considered as one of the prosperous and income-generating industries for many countries of the world due to its great potential and capacity, and one of the sectors of this industry that has received the special attention of tourists is ecotourism. Chabahar is one of the cities of Iran that, with its ecotourism attractions, can play an important role in the political-security development of Chabahar city, Sistan and Balochistan provinces and the country. Therefore, the aim of the current research is to qualitatively study the role of ecotourism in the political and security development of Chabahar. The current research method is a qualitative approach and the information has been analyzed using thematic analysis. In the qualitative part of the research and using the method of theme analysis, the opinions of experts and specialists in Chabahar city have been used. The findings from data and information analysis showed that 13 main categories related to the role of ecotourism in the political and security development of Chabahar have been identified, which include social and cultural consequences, economic consequences, ecotourism development, security development, Political development, attraction of capital and tourists, areas of insecurity, identification and introduction of historical monuments, identification and introduction of national handicraft villages, identification and introduction of culture and cultural artifacts, social and cultural inadequacies, economic inadequacies and the existence and development of infrastructures. According to the findings of this research, it can be concluded that several factors from the perspective of the participants affect the role of ecotourism in the political and security development of Chabahar, which the government should pay serious attention to in its policies.

Iran.

Citation: Hamidi, E., Mahkouei, H., Gandomkar, A., Khademalhosyni, A. (2024). **An Analysis of Ecotourism and Political and Security Development in Chabahar City**. *Journal of Research and Urban Planning*, 15(58), 61-72.

DOI: 10.30495/jupm.2024.33495.4518

*. Corresponding Author, hojat_59_m@yahoo.com

Extended Abstract

Introduction

The development of the tourism industry in any region of the country is an indication of the stability of political security in that country, and tourism in the country will flourish when the government's attention to the safety of tourists is increased. Tourist destinations are scattered in all different parts of a country, if security is provided in these areas, the national and political security factor of that country will also increase, and in addition, the entry of foreign tourists into a country does not only threaten political security. but also helps to consolidate it. Therefore, considering that there is a two-way relationship between the development of the tourism industry and political security, it can be said that political security plays a significant role in the development of the tourism industry in the country, which should be given special attention. The cooperation of the police force to ensure the security of tourists against political disturbances, facilitating border affairs due to the presence of security in the country, creating tourist police with training appropriate to the tourism industry, ensuring the security of border areas for the presence of more tourists, protecting tourists from pickpocketing and theft, protection against fraud and deception, Overselling and underselling to tourists, observing social justice between domestic and foreign tourists, increasing consultation and foreign relations for the development of the tourism industry, increasing the cooperation of Iranian embassies to introduce Iran as a safe tourist destination, trying to reduce negative advertisements and images. wrongly from Iran in foreign media. One of the regions of the country that has received less attention despite the high capacities of tourism and ecotourism is Sistan and Baluchistan province and especially Chabahar Free Zone. And they can be used. Therefore, despite the efforts made after the victory of the Islamic Revolution for the political, social and security development of this region, it is still tied to issues such as poverty, smuggling and evil, and Chabahar region is also affected by these issues and challenges in this province.

Methodology

The research method of the present study is a qualitative approach. In fact, the research

method is descriptive-analytical and it is a case study that uses theme analysis (identification of a phenomenon) and theme network (explanation of a phenomenon) in three levels of basic themes (codes and key points in the text). The organizing themes (categories) obtained from the combination and summarization of the basic themes (and comprehensive themes (superior themes) including the principles governing the text as a whole are designed to design a qualitative model of ecotourism in security and political development.

Results and discussion

One of the main categories regarding the role of ecotourism in political and security development is the social, cultural and economic consequences, which the participants of this research with concepts such as the increase of social network users, population settlement, social and cultural development, the use of local forces, security development and The development of sustainable security has been mentioned. Based on the special conditions of Iran's border regions, one of the effective and low-cost methods to improve security will be to pay attention to economic and ultimately socio-political development through the development of domestic tourism. On the one hand, due to being a user, it brings employment and reducing the problem of unemployment, and on the other hand, tourism exchange, while establishing more contacts in different cultures, creates more understanding and understanding between different ethnic groups, and despite tourism experts, it can reduce tensions. It was politically effective and provided a way for mutual respect, peace and friendship and national solidarity.

In line with these categories, the participants of this research pointed to the experience of nature tourism and ecotourism and believed that ecotourism in this area of pristine and stunning nature is one of the most important and rarest eco-terrorist areas in Iran and the world. The pristine nature of Chabahar with attractions such as Martian mountains or miniature mountains, the pink lake of Lipar lagoon, which is known as the bride of Chabahar. Chabahar, with its diverse tourism capacities, can be an exciting destination for this group of risk-taking

tourists. The simultaneous existence of sea, rock, amazing valleys and desert mountains that end in the sea makes Chabahar a unique destination for this type of tourists. Another main category in the development of ecotourism in Chabahar region is the category of the existence and development of infrastructure. Many of the participants in this research emphasized that by expanding facilities and welfare in the region and by raising the level of income and employment, the level of security will be improved and the wrong views about lack of security will be changed and not only the development of security, but also It will follow the political development of the region as one of the most important geopolitical regions of the country and the world. This finding is in line with the research results of Imanali (2022).

Conclusion

According to the findings of this research and the analysis of the participants' interviews, it

can be concluded that ecotourism has an effective role in the political and security development of Chabahar region, and it seems that in order to promote the tourism industry in the region, the necessary platforms should be created to reduce It provided economic and social insecurity and inadequacies in the region and provided the grounds for political and security development in the region. Chabahar, despite the richness and diversity of culture, civilization, and natural attractions of Waco Tourism, compared to other countries, has not gained a place and share in the tourism industry. Planning to remove any of the mentioned obstacles can be a way forward in order to promote the tourism industry; Although the above factors are practically related to each other and paying attention to each one alone cannot solve the existing problems in this industry, however, with proper planning, it is possible to solve them in different stages and with proper prioritization.

مقاله پژوهشی

تحلیلی بر اکوتوریسم و توسعه سیاسی و امنیتی در شهر چابهار

الهه حمیدی: دانشجوی دکتری سیاسی، گروه جغرافیا، واحد نجف آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، نجف آباد، ایران

حجت مهکویی: دانشیار گروه جغرافیا، واحد نجف آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، نجف آباد، ایران

امیر گندمکار: دانشیار گروه جغرافیا، واحد نجف آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، نجف آباد، ایران

احمد خادم الحسینی: دانشیار گروه جغرافیا، واحد نجف آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، نجف آباد، ایران

چکیده

امروزه صنعت توریسم به علت پتانسیل و ظرفیت فراوانی که دارد به عنوان یکی از صنایع پررونق و درآمدزا برای بسیاری از کشورهای جهان به شمار می‌آید و یکی از بخشهای این صنعت که مورد توجه خاص گردشگران قرار گرفته، اکوتوریسم است. چابهار یکی از شهرهای ایران است که با داشتن جاذبه‌های اکوتوریستی، می‌تواند در توسعه سیاسی-امنیتی شهر چابهار، استان سیستان و بلوچستان و کشور نقش مهمی را ایفاء نماید. بنابراین، هدف پژوهش حاضر، مطالعه کیفی نقش اکوتوریسم در توسعه سیاسی و امنیتی شهر چابهار می‌باشد. روش پژوهش حاضر از نوع روش کیفی و با رویکرد توصیفی-تحلیلی بوده و اطلاعات به دو روش کتابخانه‌ای و میدانی (مصاحبه) گردآوری و با استفاده از تحلیل مضمون، تجزیه و تحلیل شده است. در بخش کیفی تحقیق و با استفاده از روش تحلیل تم، از نظر خبرگان امر و متخصصین در شهر چابهار استفاده شده است. یافته‌های حاصل از تحلیل داده‌ها و اطلاعات نشان داد که ۱۳ مقوله اصلی در ارتباط با نقش اکوتوریسم در توسعه سیاسی و امنیتی چابهار شناسایی شده است که عبارت است از پیامدهای اجتماعی و فرهنگی، پیامدهای اقتصادی، توسعه اکوتوریسم، توسعه امنیتی، توسعه سیاسی، جذب سرمایه و گردشگر، زمینه‌های ایجاد نامنی، شناسایی و معرفی آثار تاریخی، شناسایی و معرفی روستاهای ملی صنایع دستی، شناسایی و معرفی فرهنگی و آثار فرهنگی، نارسایی‌های اجتماعی و فرهنگی، نارسایی‌های اقتصادی و وجود و توسعه زیرساختها. با توجه به یافته‌های این پژوهش می‌توان چنین استنباط کرد که عوامل متعددی از منظر مشارکت‌کنندگان بر نقش اکوتوریسم در توسعه سیاسی و امنیتی چابهار تأثیرگذار می‌باشد که دولت باید در سیاستگذاری‌های خود به آنها توجه جدی داشته باشد.

اطلاعات مقاله

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۲/۱۴

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۶/۰۴

شماره صفحات: ۶۱-۷۲

از دستگاه خود برای اسکن و خواندن مقاله به صورت آنلاین استفاده کنید

واژه‌های کلیدی:

اکوتوریسم، توسعه سیاسی، توسعه امنیتی، شهر چابهار

استناد: حمیدی، الهه؛ مهکویی، حجت؛ گندمکار، امیر و خادم الحسینی، احمد. (۱۴۰۳). **تحلیلی بر اکوتوریسم و توسعه سیاسی و امنیتی**

در شهر چابهار. فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی شهری، ۱۵(۵۸)، ۶۱-۷۲.

DOI: 10.30495/jupm.2024.33495.4518

مقدمه

امروزه صنعت توریسم و گردشگری به علت پتانسیل و ظرفیت فراوانی که دارد به عنوان یکی از صنایع پررونق و درآمدزا برای بسیاری از کشورهای جهان به شمار می‌آید و یکی از بخشهای این صنعت که مورد توجه خاص گردشگران قرار گرفته، اکوتوریسم است. اکوتوریسم با دو روش مستقیم یعنی حفظ و حراست از منابع طبیعی و غیرمستقیم یعنی ایجاد درآمد برای جوامع محلی در امر حفاظت و بقای گونه‌ها و زیستگاههای مهم طبیعی گام بر می‌دارد. همچنین از دیگر مواردی که باید در گردشگری مورد توجه خاص قرار گیرد بحث امنیت و توسعه امنیتی است. آسایش، راحتی و امنیت از مسائل بسیار مهمی است که گردشگران را به نقاط مختلف دنیا جلب می‌کند. امنیت و گردشگری، پارامترهای یک معادله هستند که نسبت مستقیم باهم دارند، آنها دو عنصر وابسته به یکدیگرند که در فرایند یک تعامل دوجانبه تأثیر متقابل افزایشی یا کاهشی نسبت به هم دارند. میان گردشگری، ثبات، توسعه و امنیت رابطه‌ای تعریف شده وجود دارد، چراکه توسعه زیرساختهای جهانگردی تا حدود زیادی به سایر فعالیتهای جاری و عمرانی یک منطقه، عوامل حمایت کننده، قوانین و مقررات امنیت، اطلاع‌رسانی، هماهنگی سازمانهای مرتبط و گسترش حمل‌ونقل در سطوح گردشگری وابسته است و هرگونه بروز ناامنی و به کارگیری خشونت در سطوح مختلف، زیانهای جبران‌ناپذیری به این صنعت وارد می‌سازد.

با توجه به شرایط خاص مناطق مرزی ایران، یکی از روشهای کارآمد و کم‌هزینه در راستای ارتقای گردشگری داخلی و خارجی، توجه به توسعه اقتصادی و نهایتاً اجتماعی، فرهنگی و سیاسی، از طریق توسعه و برقراری امنیت خواهد بود. یکی از مناطق کشور که علیرغم ظرفیتهای بالای توریسم و اکوتوریسم کمتر مورد توجه قرار گرفته است، استان سیستان و بلوچستان و بویژه منطقه آزاد چابهار می‌باشد که از مهمترین شاخصهای اکوتوریسمی آن می‌توان به: موج‌سواری، کوبرنوردی، آب درمانی، غارنوردی، کوهنوردی، شکار، ماهیگیری، اسکی روی ماسه، گردشگری روستایی، ورزشهای آبی، دیدن چشم‌اندازهای طبیعی و... اشاره کرد. لذا مهمترین اهداف این تحقیق عبارت است از شناخت ظرفیتهای منطقه چابهار در اکوتوریسم و نقش آن در توسعه سیاسی و امنیتی چابهار می‌باشد. زیرا حضور گردشگران موجب افزایش تقاضا برای محصولات محلی و در نتیجه افزایش تولید و رونق صنایع محلی شده است و این مهم (اشتغال‌زایی و رونق صنایع محلی) می‌تواند توسعه سیاسی و امنیتی را به دنبال داشته باشد. بنابراین شناسایی و درک عواملی که بر حمایت جامعه میزبان از جهانگردی تأثیرگذار است، برای سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان مهم خواهد بود چرا که سیاستهای کلان اتخاذ شده در واقع انعکاس ارزشهای گزینش شده هستند و آگاهی از ارزشها و نگرش جامعه میزبان و میزان حمایت آنان از توسعه این صنعت، برنامه‌ریزان را قادر می‌سازد تا قبل از سرمایه‌گذاری‌های مالی و غیر مالی، از زمینه‌های پذیرش گردشگران توسط مردم اطلاع داشته باشند، آنگاه باید نگرانی‌های جامعه شناسایی شده، حتی‌المقدور عوامل نگران کننده برطرف گردند تا از هرگونه ائتلاف منابع جلوگیری بعمل آید. در این پژوهش سعی شده است با استفاده از روش کیفی و تکنیک تحلیل مضمون به بررسی مسأله پرداخته شود و به دنبال پاسخگویی به سوالات زیر می‌باشد.

- ۱) مهمترین ظرفیت طبیعت‌گردی شهرستان چابهار کدام است؟
- ۲) مهمترین زمینه‌های عدم توسعه سیاسی شهرستان چابهار کدامند؟
- ۳) مهمترین زمینه‌های ایجاد ناامنی شهرستان چابهار کدامند؟
- ۴) مهمترین زمینه‌های ایجاد توسعه اقتصادی شهرستان چابهار کدامند؟
- ۵) مهمترین زمینه‌های ایجاد توسعه اجتماعی و فرهنگی شهرستان چابهار کدامند؟

پیشینه و مبانی نظری تحقیق

دزیانی و سیاح‌نیا (۱۴۰۳) در مقاله‌ای با عنوان پهنه‌بندی توان سرزمین برای خدمات اکوسیستمی اکوتوریسم (شهرستان قوچان، استان خراسان رضوی)، بیان می‌کنند که طبیعت همواره خدمات متنوعی به انسان ارائه می‌دهد که خدمات اکوسیستم نام دارد. شناخت توان سرزمین کمک می‌کند تا برای بهره‌وری بهینه از خدمات اکوسیستمی سرزمین، برنامه‌ریزی و مدیریت صحیح شود. یکی از انواع خدمات اکوسیستم، خدمات فرهنگی اکوسیستم نام دارد که اکوتوریسم در این دسته‌بندی قرار می‌گیرد. هدف این پژوهش، پهنه‌بندی توان سرزمین برای خدمت اکوسیستمی اکوتوریسم در شهرستان قوچان است. روش پژوهش براساس تصمیم‌گیری چندمعیاره است. در این تحقیق، پس از شناسایی معیارهای محیط‌زیستی مؤثر در پهنه‌بندی (ارتفاع، شیب، جهت شیب، زمین‌شناسی، خاک، فاصله از رودخانه، کاربری اراضی، فاصله از جاده و فاصله از سکونتگاه)، لایه‌های موردنظر وارد نرم‌افزار آرک‌مپ شد، سپس ضریب اهمیت معیارها حاصل از روش ای‌اچ‌پی اعمال و نرمال‌سازی لایه‌ها با منطق فازی انجام شد. درنهایت با روی هم‌اندازی و تلفیق تمامی لایه‌ها، پهنه‌های عالی، متوسط و ضعیف برای فعالیت‌های اکوتوریستی شهرستان مشخص شد. یافته‌ها نشان می‌دهد، ۳۱ درصد از پهنه مورد مطالعه به‌لحاظ توان اکولوژیکی برای ارائه خدمت

اکوسیستمی اکوتوریسم در طبقه‌عالی و ۴۷ درصد در طبقه متوسط قرار دارد که بیانگر ظرفیت قابل توجه منطقه برای برنامه‌ریزی اکوتوریستی است که می‌توان روی پهنه‌های با ارزش عالی در جهت بهبود اقتصاد مردم محلی با حفظ محیط‌زیست بهره‌وری پایدار به عمل آورد. بلوچ لطفی (۱۳۹۷) در مقاله‌ای با عنوان برنامه‌ریزی و سازماندهی سیاسی، امنیتی و اقتصادی فضا در منطقه مکران در راستای ارائه یک مدل راهبردی برای مناطق ایران؛ مطالعه موردی چابهار، هدف اصلی در این مقاله را برنامه‌ریزی و سازماندهی سیاسی، امنیتی و اقتصادی فضا در منطقه مکران در راستای ارائه یک مدل راهبردی برای شهر چابهار بیان می‌کند. سؤال اصلی در این مقاله این است که برنامه‌ریزی و سازماندهی سیاسی، امنیتی و اقتصادی فضا در منطقه مکران بایستی دارای چه ویژگیها و مختصاتی باشد که بتوان از آن به عنوان مدلی برای همه مناطق این منطقه و از جمله چابهار بهره گرفت؟ علاوه بر این سؤال اصلی، سایر سؤالات فرعی این مقاله عبارت اند از: سازماندهی فضا دارای چه تاریخچه‌ای است؟ چه نظریاتی در خصوص سازماندهی فضا ارائه گردیده است؟ این مقاله با استفاده از مدل سوات به منظور دسته بندی عوامل سیاسی، امنیتی و اقتصادی درونی و بیرونی مهم و اثرگذار در برنامه‌ریزی و سازماندهی فضا در منطقه مکران و شناسایی تواناییها، کاستیها، فرصتها و تهدیدات چابهار در راستای ارائه یک مدل راهبردی برای مناطق ایران انجام شده است و برای سنجش وزن سنجها از فرایند تحلیل سلسله مراتبی (AHP) استفاده شده است. نتایج این مقاله نشان می‌دهد که اولین و بهترین استراتژی مطلوب برای مدیریت و برنامه‌ریزی فضای سیاسی، امنیتی و اقتصادی در منطقه مکران و چابهار استراتژیهای تدافعی است. هدف از این استراتژی، کم کردن نقاط ضعف داخلی و پرهیز از تهدیدات ناشی از محیط خارجی است. این راهبرد مربوط به وضعیت خارجی منطقه مکران و چابهار است و نقاط مثبت (فرصتهای) آن را در ارتباط با بیرون ارزیابی می‌کند. این راهبرد براساس توانمندیهای منطقه مکران و چابهار در مقابل تهدیدات بنا شده است و هدف آن افزایش توانمندیهای موجود و کاهش تهدیدات است.

شایگان (۱۳۹۷) در پایان‌نامه کارشناسی ارشد با عنوان طراحی مجموعه فرهنگی-توریستی پایدار در بندر چابهار، هدف از پژوهش خود را، تبیین نقش محیط (کالبدی، غیر کالبدی) بر فرهنگ‌سازی در منطقه‌ای به نسبت محروم از نقطه نظر اماکن فرهنگی (بندر چابهار)، و طراحی محیطی مناسب برای آنان با تأکید بر بهره‌گیری از قابلیت‌های محیطی از جمله فرهنگ بومی و پتانسیل گردشگری با رویکرد معماری پایدار بیان می‌کند تا بتوان محیطی مناسب برای حفظ و ارتقاء ارزش‌ها و معیارهای فرهنگی و همچنین به نمایش گذاشتن آنان، و جذب ساکنین و گردشگران طراحی نمود.

مرتضوی و پورنگاری (۱۳۹۷) در مقاله‌ای با عنوان گردشگری قاعده مثلث امنیت، همدلی و توسعه استان سیستان و بلوچستان، در این مقاله با اعتقاد به اینکه احساس ناامنی، ضربه پذیر بودن همدلی و توسعه نیافتگی از مهمترین مشکلات استان سیستان و بلوچستان می‌باشند. تلاش شده است تا با ارائه راهکارهایی مناسب زمینه ایجاد احساس امنیت، همدلی و توسعه با تکیه بر صنعت گردشگری مهیا گردد. در واقع این صنعت مهم که در کشور ایران جدید نیز می‌باشد، نه تنها زمینه ساز توسعه خواهد بود بلکه همدلی میان اقوام مختلف، تشیع و تسنن و در نهایت احساس امنیت را به ارمغان آورد.

ماتوس (۲۰۲۲) در مقاله‌ای با عنوان مناطق گردشگری در رومانی مطالعه موردی شهرستان ماراموره، بیان می‌کند در سطح ملی، ما معتقدیم که شهرستان Maramureș، رومانی، یکی از با استعدادترین مناطق جغرافیایی طبیعی و اجتماعی-اقتصادی در کارپات شرقی رومانی است که در آن شرایط گردشگری پایدار را می‌توان برآورده کرد و در دراز مدت از آن حمایت کرد. هدف این مقاله علمی شناسایی، ترکیب، پردازش و تفسیر داده‌های مربوط به صلاحیت توریستی برخی از مناطق در مناطق حفاظت شده ماراموره است تا تصمیم‌گیرندگان و گردشگران محلی را در مورد اشکال گردشگری که در حال حاضر انجام می‌شود، آگاه کند. احتمالاً در آینده قابل اجرا باشد، زیرا از آنجایی که گردشگری به عنوان یک شاخه اقتصادی منجر به رشد مشاغل می‌شود، می‌تواند به توسعه پایدار منطقه کمک کند. مدل ریاضی ارائه شده در این مقاله امکان گروه‌بندی منابع موجود از ۲۵ سکونتگاه را به منظور ایجاد انواع گردشگری قابل حمایت و توسعه در این محلات فراهم می‌کند.

سبحانی و همکاران (۲۰۲۲) به مطالعه اثرات منفی اکوتوریسم در پارک ملی لار، منطقه حفاظت شده جاجرود با استفاده پایدار از منابع طبیعی و اثر طبیعی ملی تنگه واشی شناسایی و اولویت‌بندی کرده است. نتایج نشان داد که با توجه به حساسیت اکولوژیکی این مناطق، بیشترین تأثیرات منفی اکوتوریسم مربوط به ابعاد محیطی-کالبدی است. در مقابل کمترین تأثیرات در ابعاد اقتصادی-نهادی مشاهده شده است. در مقابل در پارک ملی لار و اثر طبیعی تنگه واشی به دلیل کوتاه بودن مدت بوم گردی در این مناطق (از خرداد تا مهرماه)، محدودیت‌های زیاد و حساسیت اکولوژیکی، تعداد گردشگران کمتر است. از آنجایی که این مناطق توانایی محدودی در جذب بازدیدکننده و اکوتوریسم دارند، حفاظت از این مناطق مستلزم اجرای مدیریت پایدار برای کنترل اثرات منفی اکوتوریسم و برآورد تعداد بازدیدکنندگان است.

با بررسی پیشینه مطالعاتی در حوزه اکوتوریسم، می‌توان بیان کرد که پژوهشها، همواره در این زمینه انجام گرفته و مطالعات زیادی چه در داخل و چه در خارج انجام شده است؛ اما آنچه مورد توجه می‌باشد این است که مطالعه نقش توریسم و اکوتوریسم بر توسعه سیاسی-امنیتی همچنان به طور لازم، انجام نگرفته است. توسعه سیاسی-امنیتی به عنوان یکی از عوامل اصلی در جذب گردشگر و توسعه اقتصادی ناشی

از توریسم دارد. بنابراین این مقاله به رویکرد به نقش اکوتوریسم در توسعه سیاسی-امنیتی شهر چابهار، به دنبال پر کردن خلاء مطالعاتی می‌باشد. جنبه نوآوری این مقاله هم همین مسأله می‌باشد. آنچه که در بررسی‌های انجام شده، پژوهشی که این موضوع را مطالعه کرده باشد یافت نشد.

اکوتوریسم

توسعه اکوتوریسم می‌تواند با ایجاد فرصت‌های شغلی، منافع اقتصادی بی‌شماری را به طور مستقیم متوجه مردم بومی کشورها کند. همچنین اکوتوریسم، از بینانه‌های توسعه‌پایدار جوامع و راهی برای حفظ چشم‌اندازها و ذخایر طبیعی است. علاوه بر مباحث زیست‌محیطی یکی از موارد مهمی که می‌بایست در گردشگری و اکوتوریسم مورد توجه خاص قرار گیرد بحث امنیت و توسعه امنیتی می‌باشد. آسایش، راحتی و امنیت از مسائل بسیار مهمی است که گردشگران را به نقاط مختلف دنیا جلب می‌کند. اکوتوریسم، سفری به مناطق طبیعی و نسبتاً دست نخورده با موضوعات جالب و مخصوص برای مطالعه و لذت بردن از چشم‌اندازهای طبیعی و حیات وحش جانوری و گیاهی تعریف شده است. پدیده مدرنی که، جنبه‌های فرهنگی منطقه را نیز مورد توجه قرار می‌دهد انگیزه اصلی آن، مشاهده و لذت از طبیعت و پدیده‌های طبیعی و فرهنگی بوده و از آن می‌توان به عنوان یکی از منابع جدید درآمد در راستای توسعه‌پایدار نام برد (Shobeyri & et al, 2013). جریانهای گردشگری، بر پایه مکانها و تصاویر ذهنی آنها شکل می‌گیرد. تصویری که گردشگری از جهان ارائه می‌دهد منحصر به فرد و درعین حال به شدت ذهنی است. از این رو یکی از روشهای پرداختن به جغرافیای گردشگری، بررسی آن به عنوان تجلی مجموعه تصاویر ذهنی است که اجزای یک مکان گردشگری را تشکیل می‌دهد (Wiliamz, 2009 : 184). گردشگری عمدتاً پدیده‌ای بصری است. با این حال کل فرایندهای تصویرسازی از مقصد، تجربه در مقصد و یادآوری آن در مبداء، با عبور از فیلترهای فرهنگی فرد، تعدیل شده و به لحاظ اجتماعی نیز کاملاً ساختارمند است. نوع نگاه ما به اماکن (و مناظر) گردشگری بخشی حاصل پیشینه‌های اجتماعی، آموزشی و فرهنگی ماست (Ibid : 186). پژوهشگران زیادی در داخل و خارج ایران به مقوله گردشگری و اکوتوریسم از جنبه‌های نگرش و برداشتهای ذهنی با توجه به پیشینه‌های اجتماعی، آموزشی و فرهنگی افراد مورد مطالعه قرار دادند که بیشتر آنان به نقش این پیشینه‌ها در ادراک و نگرش جامعه محلی به گردشگری و اکوتوریسم اذعان کردند.

اکوتوریسم در قرن بیست‌ویکم بسیاری از فضاهای جغرافیایی را تحت تأثیر قرار داده و الگوی فضایی جدیدی را در نواحی مختلف جغرافیایی ایجاد می‌نماید. در سالهای کنونی توسعه پایدار نیز به عنوان روشی نو مطرح شده تا جوامع بتوانند بدان وسیله درباره سطح زندگی، عدالت اجتماعی و حفظ منابع بیاندیشند. اکوتوریسم از حیات وحش و منابع طبیعی استفاده غیر مصرفی به عمل می‌آورد و غیر مستقیم به حفاظت از منطقه و بهبود وضع اقتصادی مردم محلی کمک می‌کند. اکوتوریسم یک رهیافت مدیریت یافته به کشور یا منطقه مورد نظر ارائه می‌دهد که برای حفاظت از مناطق، مشارکت ساکنین بومی، بازاریابی مناسب اماکن و ... بسیج می‌شوند (Taqvai and et al, 2011:158). آثار متعددی که تاکنون در زمینه طبیعت گردی به رشته ی تحریر درآمده‌اند، موید این مطلب است که در مورد واژه طبیعت گردی ابهاماتی وجود داشته و دارد (Fenell, 2006 : 56). تنوع روشهای مورد استفاده در تعریف طبیعت گردی، به طور طبیعی بستر مناسبی را برای درک بهتر و جامع تر واژه طبیعت گردی فراهم می‌نماید (Ibid : 66) همان (۶۶). پژوهشگرانی که در زمینه سازمان بندی تعاریف یک واژه فعالیت می‌نمایند، عمدتاً دو مسئله مهم یکی اینکه تعریف یک واژه باید در برگیرنده مجموعه کامل اصول و متغیرهای متناسب با آن واژه باشد و دیگری متغیرهای خاصی که یک واژه را بهتر نمایش می‌دهند، مجزا و مشخص شوند. در تعریف و ارزیابی طبیعت گردی استفاده از این متغیرها و اصول چه ساده و پیچیده ضروری است (همان: ۶۹) تاکنون بیش از ۸۵ تعریف از اکوتوریسم بیان شده است که ۲۰ کلمه کلیدی در همه این تعریف مشاهده می‌شود. کلماتی را که اغلب در تعاریف اکوتوریسم بیان می‌شود، به عنوان مثال: مناطق طبیعی (۶۲،۴٪)، حفاظت (۶۱،۲٪)، فرهنگ (۵۰،۶٪)، منافع مردم محلی (۴۸،۲٪)، آموزش (۴۱،۲٪)، پایداری (۲۵،۹٪) و اثرات (۲۵٪). از کل تعاریف ارائه شده، بیشترین آن در سال ۱۹۹۳ بوده است. تعاریف طبیعت گردی (اکوتوریسم) که طی سالیان متمادی ارائه گردیده‌اند بر جنبه‌های مختلف طبیعت، ارتباط با افراد بومی، حفاظت و حمایت از منابع و غیره تأکید داشته‌اند (Fenell, 2006 : 14).

در میان گزینه‌های مختلف نظام جهانی گردشگری، اکوتوریسم با اهداف ماهوی آن، یعنی حفاظت از محیط‌زیست، التزام به توسعه جوامع محلی و احترام به ویژگیهای فرهنگی جوامع میزبان از جمله گزینه برنامه‌ریزی می‌باشد که دارای بیشترین سازگاری با مفهوم توسعه‌پایدار است و حتی می‌توان گفت که بیشترین سازگاری را با نظامهای سیاسی دارا می‌باشد. اکوتوریسم گرایشی نوین در صنعت گردشگری است. مناظر زیبای طبیعت از کانونهای جذب توریست این نوع از گردشگری می‌باشند. لذا اهمیت دادن به نقش آن در حفاظت از محیط‌زیست به منظور توسعه‌پایدار امری ضروری است. اکوتوریستها که با انگیزه‌های خاص خود به نواحی طبیعی و بکر کره زمین مسافرت می‌کنند، تجارب

سودمندی به دست می‌آورند. آنان با کسب معرفت درباره ابعاد فرهنگی، زیست محیطی طبیعت هر منطقه و کشوری، به حافظان و دوستداران طبیعت می‌پیوندند. (Archives of Cultural Heritage and Tourism Organization, 2006: 1).

توسعه سیاسی

واژه توسعه برگردان واژه Development از انگلیسی به فارسی می‌باشد و در لغت به معنی «فراخی و وسعت و هم خانواده توسع به معنای فراخی نمودن مقابل تضیق در امر و مکان است» (Dehkhoda, 1373, vol. 5, p. 6251, under the Word Development). این واژه همچنین در لغت به معنای خروج از «لفاف» است. در قالب نظریه نوسازی، لفاف همان جامعه سنتی و فرهنگ و ارزشهای مربوط به آن است که جوامع برای متجدد شدن باید از این مرحله سنی خارج شوند. نمود ظاهری توسعه عبارت است از: سطح فرهنگی بالا، رفاه نسبی و استاندارد بالای درآمد برای اکثریت عظیمی از یک جامعه. در اصطلاح علمی نیز توسعه این چنین تعریف شده است: «تحول تدریجی در ساختار فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و سیاسی جامعه است که متضمن رشدی خودجوش، مستمر و فراگیر در تولید است» (همان: ۴). مایکل تودارو معتقد است: توسعه به عنوان یک جریان چند بعدی محسوب می‌شود که مستلزم تغییرات اساسی و تجدید سازمان و جهت‌گیری در مجموعه نظام اقتصادی، اجتماعی و سیاسی، در سطوح ملی، بین‌المللی و در ساختارهای نهادی، اجتماعی، اداری و سیاسی و در طرز تلقی و حتی آداب و رسوم و باورهای مردم می‌باشد؛ به نحوی که هماهنگ با نیازهای متنوع اساسی و خواسته‌های افراد و گروه‌های اجتماعی و ملتها، جامعه و جهان را از حالت نامطلوب زندگی گذشته خارج و به سوی وضع یا حالتی از زندگی که از نظر مادی و معنوی بهتر است سوق می‌دهد.

از لحاظ تاریخی پژوهشگران قرن نوزدهم توسعه را در بیان تاریخ انسان به کار می‌بردند. اسپنس و مارکس معتقد بودند که جوامع انسانی از مراحل (پایینتر) به مراحل (بالتر) در حرکت هستند این حرکت با چند قانون کلی و عمومی در مسیری مستقیم است. هر جامعه‌ای از این مراحل یا گذشته و یا در حال گذشتن است و یا اینکه این مراحل یکنواخت را طی خواهد کرد به بیان دیگر آنها در جستجوی کشف قوانین کلی برای چنین توسعه‌ای بودند. به نظر این اندیشمندان گذر از یک مرحله به مرحله دیگر موجب پیشرفت انسان در جهات مختلف خواهد شد. چه در زمینه مادی و چه در زمینه فرهنگی و عقلانی کردن فرهنگ». محمد جواد زاهدی در کتاب توسعه و نابرابری می‌نویسد: «توسعه در بعد جامعه‌شناسی بر حسب دلالت‌های آن در آثار جامعه‌شناختی چند دهه اخیر، فرایندی است که به کاهش فقر، افزایش رفاه، ایجاد اشتغال و افزایش یکپارچگی اجتماعی دلالت دارد. این فرایند همچنین با عدالت اجتماعی، برابری همه مردم در مقابل قانون، حقوق اقلیتها، گسترش آموزش و پرورش نیز ارتباطی بی‌واسطه دارد» (Zahedi, 2000 : 12). محمد حریری نیز، توسعه را مترادف با گذر از مرحله‌ای به مرحله دیگر در یک جامعه می‌داند که اعضای آن، هم از لحاظ کمی و هم از لحاظ کیفی گنجایشهای فراگیری خود را افزایش دهند، وی در نهایت می‌گوید: «توسعه یعنی تعالی انسان، توسعه یعنی فهم بیشتر و ژرفتر، توسعه یعنی فراگیری تا جایی که موجب اعتلاء گنجایی خود فراگیر شود» (Hariri Akbari, 1999: 23).

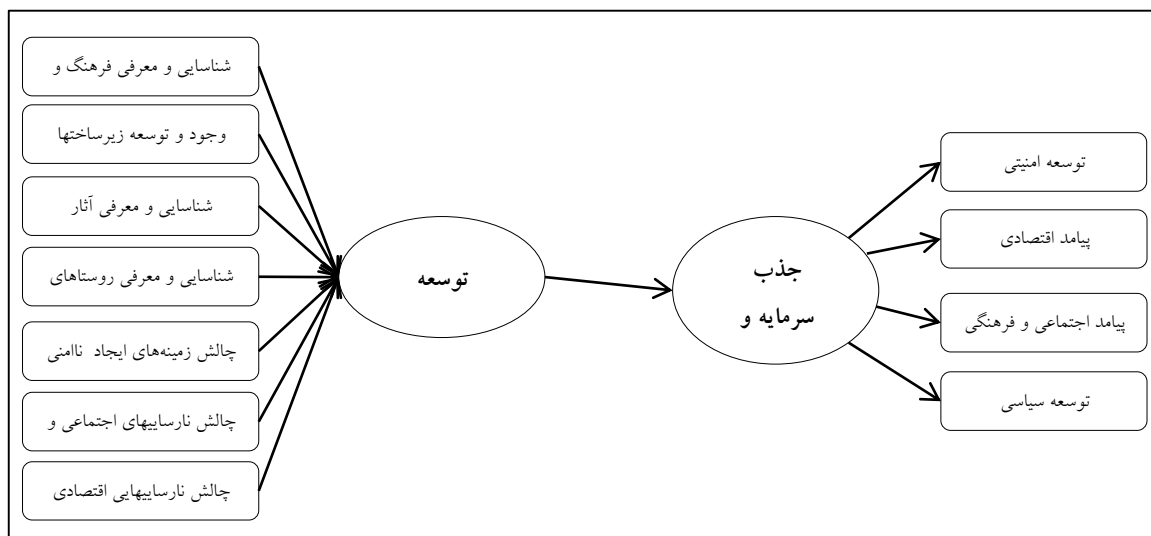
توسعه امنیتی

از دیرباز امنیت یکی از نیازهای اولیه بشر بوده است به طوری که بسیاری از جنگها و صلحها، برای بدست آوردن و حفظ امنیت رخ داده‌اند. اگر بخواهیم نقش امنیت در زندگی انسانها را بررسی کنیم، می‌توان آن را به دو بخش امنیت درونی و بیرونی دسته‌بندی نمود. امنیت درونی یا همان امنیت روانی، مسلماً مهمترین فاکتور زندگی سالم برای هر انسانی می‌باشد. با پیچیده شدن جوامع و پیرو آن روابط اجتماعی، متغیرهایی که بر روی امنیت روانی افراد تأثیر مستقیم و غیر مستقیم دارند بسیار گسترده گردیده. شغل، طبقه اجتماعی، امید به زندگی، سیاست، عشق، اعتبار اجتماعی و بسیاری موارد دیگر می‌توانند امنیت روانی افراد را تضمین یا مختل نمایند. امنیت درونی (امنیت روانی) و امنیت بیرونی (امنیت اجتماعی) به شدت بر روی یکدیگر تأثیرگذار هستند و لازم و ملزوم یکدیگر برای رسیدن به یک جامعه متعالی و شکوفا. رخدادهایی مانند جنگها، سوانح و بلاهای طبیعی، فساد و هرج‌ومرج‌های اجتماعی، تهدید کننده امنیت اجتماعی یک جامعه می‌باشند و مسلماً تأثیر مستقیمی بر روی امنیت روانی افراد آن جامعه می‌گذارد.

در مجموع افزایش امنیت در شهرها افزون بر مزایای ظاهری مانند تقویت هویت، سرزندگی، کارایی و زیبایی فضا، این مزیت را دارد که مردم در فضایی ایمن حضور مؤثرتری دارند و زندگی، فعالیت، سرمایه‌گذاری و کسب‌وکار رونق بیشتری می‌گیرد و در نتیجه از نظر مالی و اقتصادی شاهد رشد روزافزون تری خواهیم بود و برعکس، فضاها نامن دافع مردم و سرمایه‌گذاران هستند. در هر صورت در حال حاضر، امنیت از مهمترین نیازهای جامعه بشری و دارای مراتب و ابعاد قابل تأملی است که هریک برحسب نوع، موضوع و محتوای معرفت‌شناختی وابسته به آن، می‌تواند ابعاد گوناگونی داشته باشد. محققان و اندیشمندان حوزه امنیت به ویژه برنامه‌ریزان شهری، برای امنیت (به عنوان یکی از

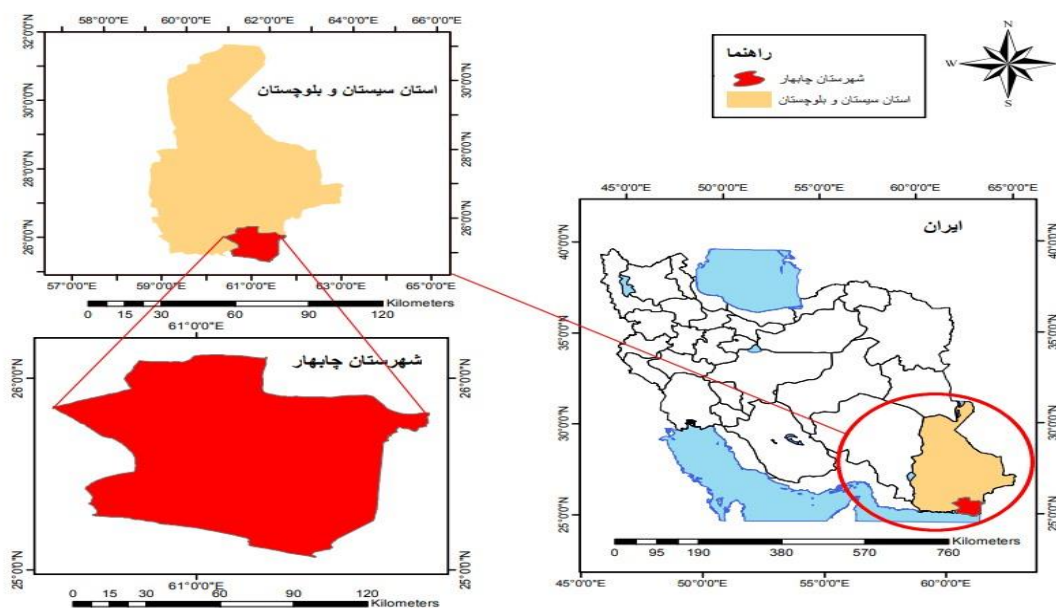
مهمترین مؤلفه‌های توسعه‌ی پایدار اجتماعی، دو بعد عینی و ذهنی را در نظر گرفته‌اند. بعد عینی امنیت را می‌توان به نبود تهدید نسبت به حقوق فردی و اجتماعی تعریف نمود و بعد ذهنی امنیت به معنای احساس امنیت و احساس افراد از اینکه حقوقشان مورد تعرض قرار نمی‌گیرد (Hassan Aghaei Kashkoli et al., 2023: 118).

شکل ۱- مدل مفهومی پژوهش (اکوتوریسم و توسعه سیاسی-امنیتی)

محدوده مورد مطالعه

براساس سرشماری عمومی نفوس و مسکن در سال ۱۳۹۵، جمعیت شهرستان چابهار برابر با ۲۸۳۲۰۴ نفر بوده که با جدا شدن شهرستان دشتیاری، جمعیت این شهرستان به ۲۰۳،۲۹۳ نفر کاهش یافت است (Iran Statistics Center, 2015). این شهرستان از شمال به شهرستانهای ایرانشهر و نیکشهر، از سوی شرق به پاکستان، از جنوب به دریای عمان و از غرب به شهرستان کنارک محدود می‌گردد. شهرستان چابهار که مرکز آن بندر چابهار است از دو بخش مرکزی و دشتیاری تشکیل گردیده است. علاوه بر مرکز شهرستان چابهار و مرکز بخش دشتیاری (شهر نگور) شهر کنارک در این منطقه از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. وجود ۱۹/۹ درصد از جمعیت شهرستان در مناطق شهری و ۸۰/۱ درصد در مناطق روستایی، نمایانگر حقایقی آشکار از برتری استقرار جمعیت روستایی نسبت به جمعیت شهری است (Miri & Hosyn-zehi, 2022 : 38).

شکل ۱- نقشه موقعیت شهرستان چابهار

تکرار	کد اولیه	مقوله
۲	بهبود کیفیت زندگی عموم مردم	
۳	توسعه پایدار	
۱۴	ایجاد قدرت مالی و شغل	
۲۰	توسعه اقتصادی	
۲	فصول مناسب جذب گردشگر	توسعه اکوتوریسم
۴	سواحل گردشگری	
۸	پتانسیل‌های طبیعی منطقه	
۴	موقعیت استراتژیک	توسعه امنیتی
۱۶	دسترسی آبهای آزاد	
۲۶	شاهراه تجاری و ژئوپلیتیک	
۲	کاهش تعدد تصمیم گیران	توسعه سیاسی
۲	توسعه مهارت و توانمندی مدیران	
۵	عدم اجرای سیاستگذاری بلند مدت	
۵	توسعه نگرش مسئولین	
۵	توسعه مدیران توانمند	
۵	رفع مشکلات حکومت ملی و محلی	
۶	درک موقعیت جغرافیایی	
۷	دوری از مرکز کشور	
۱۰	حمایت از توسعه	
۴	منطقه آزاد تجاری - صنعتی	
۱۰	جذب سرمایه‌گذاران	
۲	احساس ناامنی	زمینه‌های ایجاد ناامنی
۲	فعالیت‌های غیرقانونی	
۲	مشکلات قاچاق منطقه	
۵	نبود تأسیسات زیربنایی مناسب	
۶	نبود زیرساختها	
۷	ناپایداری تصمیمات سیاسی داخلی	
۱۱	چالش‌های مرزی	
۱	تبلیغات مناسب اماکن تاریخی موجود	شناسایی و معرفی آثار تاریخی
۲	دارا بودن تعداد قابل توجهی آثار تاریخی	
۱	تنگ سرچه به عنوان روستای ملی حصیربافی	شناسایی و معرفی روستاهای ملی صنایع دستی
۱	شهر ملی سوزن‌دوزی ایران‌شهر	
۱	روستای ملی سفال کلپورگان	
۱	به روز رسانی شاخصه‌های فرهنگی	شناسایی و معرفی فرهنگ و آثار فرهنگی
۱	ایجاد برنامه‌های مدونی برای شناسایی آثار فرهنگی	
۶	دارا بودن از فرهنگ خاص و جاذبه‌های فرهنگی	
۱	تقویت تبلیغات	نارسایی‌های اجتماعی و فرهنگی
۱	بیکاری جامعه محلی	
۱	عدم حمایت استعدادهای	
۱	بی‌عدالتی اجتماعی	
۲	تبلیغات نادرست منطقه	
۳	بیسوادی و عدم آگاهی جامعه محلی	
۳	فقر اجتماعی و فرهنگی	

تکرار	کد اولیه	مقوله
۴	عدم همراهی مردم بومی	مقوله
۸	نبود فرهنگ مناسب	
۱۲	چالش قومی و مذهبی	
۱	تحریم و انزوا	نارسایی‌های اقتصادی
۱	کمبود بودجه	
۲	عدم سرمایه‌گذاری مناسب	
۸	فقر اقتصادی	
۱	دسترسی به فرودگاه بین‌المللی	وجود و توسعه زیرساختها
۱	وجود دانشگاه بین‌المللی	
۳	جاده‌های مواصلی	
۱۱	وجود و توسعه بندر آزاد	

یکی از مقوله‌های اصلی در خصوص نقش اکوتوریسم در توسعه سیاسی و امنیتی، پیامدهای اجتماعی و فرهنگی و اقتصادی است که مشارکت کنندگان این پژوهش با مفاهیمی نظیر افزایش کاربران شبکه‌های اجتماعی، استقرار جمعیت، توسعه اجتماعی و فرهنگی، استفاده از نیروهای بومی، توسعه امنیت و توسعه امنیت پایدار به آن اشاره کرده‌اند. بر اساس شرایط خاص مناطق مرزی ایران، یکی از روش‌های کارآمد و کم هزینه در راستای ارتقای امنیت، توجه به توسعه اقتصادی و نهایتاً اجتماعی-سیاسی، از طریق توسعه گردشگری داخلی خواهد بود. از یک سو به سبب کاربر بودن اشتغال و تقلیل مشکل بیکاری را به همراه داشته و از سوی دیگر مبادله گردشگری ضمن برقراری تماس‌های بیشتر در فرهنگ‌های گوناگون درک و تفاهم بیشتری میان اقوام مختلف ایجاد می‌نماید و به رغم صاحب‌نظران گردشگری می‌تواند، در کاهش تنش‌جات سیاسی مؤثر بوده و راهی برای احترام متقابل، صلح و دوستی و همبستگی ملی فراهم آورد. بنابراین، امنیت اجتماعی ناشی از عدم تطابق مرزهای دولت‌ها و مرزهای اجتماعی و توجه به ملت به جای دولت به عنوان مرجع امنیت است (Buzan, & Waever, 2006: 183-184).

موقعیت حساس جغرافیایی سیاسی، فضای شهرستان چابهار را به عنوان یکی از مهمترین محدوده‌های قومی و ملی در آورده است که از لحاظ دسترسی به آبهای آزاد بین‌المللی خارج از تنگه هرمز، و از نظر ترانزیت کالا با کشورهای آسیای مرکزی و پل ارتباطی شمال به جنوب و شرق به غرب، مزیت‌های ویژه‌ای برای منطقه فراهم آورده است، که می‌تواند در تقسیم کار ملی، به عنوان دروازه‌ای برای بازرگانی خارجی و به عنوان محدوده‌ای برای توسعه ملی مورد توجه قرار گیرد. این منطقه به دلیل داشتن ساحل با دریای عمان دارای موقعیت بحری از نوع ساحلی است. مسلماً دسترسی به دریا یا برخورداری از موقعیت ساحلی، به منزله داشتن دالانی به سمت جهان خارج خواهد بود، که از اهمیت بسزایی برخوردار است. این موقعیت ساحلی، دارای اهمیت ژئواکونومیک بوده و در معادلات ژئوپولیتیک نقش خواهد داشت.

یکی دیگر از مقوله‌های اصلی که مشارکت کنندگان این پژوهش با مفاهیم مختلفی به آن اشاره کرده‌اند، مقوله‌های شناسایی و معرفی آثار تاریخی، شناسایی و معرفی روستاهای ملی صنایع دستی و شناسایی و معرفی فرهنگ و آثار فرهنگی می‌باشد. شهرستان چابهار در جنوب شرق ایران دارای پتانسیل بسیار بالایی برای توسعه اکوتوریسم و فعالیت‌های مرتبط با گردشگر می‌باشد که با برنامه‌ریزی مناسب، می‌تواند موجبات توسعه منطقه در این راستا را فراهم آورد. شهرستان چابهار و نقاط مختلف آن که در این پژوهش مورد بررسی قرار گرفتند، دارای جاذبه‌های اکوتوریستی بسیار زیادی از جمله سواحل زیبا و مهیج، حیات وحش نادر و استثنائی، پوشش گیاهی و اکولوژیک بسیار عالی، کویر، کوه‌های مریخی، گلفشان، خورها و ... می‌باشند که وجود این جاذبه‌ها بالا بودن پتانسیل اکوتوریستی منطقه را می‌رساند که با برنامه‌ریزی مناسب و کامل، می‌توان اقدامات بسیار مهمی را در راستای اکوتوریسم پایدار انجام داد.

مشارکت کنندگان این پژوهش در راستای این مقوله‌ها به تجربه طبیعت‌گردی و اکوتوریسم اشاره می‌کردند و بر این باور بودند که اکوتوریسم در این منطقه طبیعتی بکر و خیره‌کننده و از مهمترین و نادرترین مناطق اکوتوریستی ایران و جهان به شمار می‌رود. طبیعت بکر چابهار با جاذبه‌هایی همانند کوه‌های مریخی یا همان کوه‌های مینیاتوری، دریاچه صورتی تالاب لیپار که به عروس چابهار معروف است؛ شب‌های درخشان آب‌های اقیانوسی و بندر گواتر با پرندگان مهاجرش، قلعه پرتغالی‌های چابهار، سواحل روستای درک، تمساح پوزه کوتاه این منطقه و ... جاذبه‌های فوق‌العاده‌ای برای این منطقه محسوب می‌شوند که می‌تواند در جذب گردشگر از سراسر جهان مؤثر باشد. دشت کهپیر در مسیر جاده چابهار به بندرعباس با گل‌فشان‌هایش معروف است که از دیگر جاذبه‌های این منطقه محسوب می‌شود. گل‌افشان‌هایی به شکل تپه و آتش‌فشان در سیستان و بلوچستان وجود دارند و جزء پدیده‌های نادر در جهان و عجایب این استان به حساب می‌آیند. علاوه بر این یکی از مهمترین جاذبه‌های چابهار گردشگری ماجراجویی در کوه‌های بیابانی و دریای این منطقه می‌باشد. چابهار با دارا بودن ظرفیت‌های متنوع

گردشگری می‌تواند مقصدی پرهیجان برای این گروه از گردشگران ریسک‌پذیر باشد. هم‌زمانی وجود دریا، صخره، دره‌های شگفت‌انگیز و کوه‌های بیابانی که به دریا ختم می‌شوند، چابهار را به یک مقصد بی‌نظیر برای این نوع گردشگران تبدیل می‌کند.

منطقه چابهار با فرهنگی غنی و آداب و رسوم خاص قومی شناخته می‌شود. تاریخچه بی‌نظیر، شیوه زندگی مردم این خطه، معماری، سنت‌ها در چابهار منحصربه‌فرد است. روش زندگی اقوام بلوچ برای تمام گردشگران ایرانی و خارجی جذابیت خاصی دارد، دنیایی که با لباس‌های سوزن‌دوزی شده رنگارنگ، گاهی چشمانی روشن و سبز، صورت‌هایی کشیده و گونه‌هایی برجسته، قدبلند و رشید و اخلاقی بسیار مهربان، مهمان‌نواز و صمیمی پرشده است. در فرهنگ بلوچ، شعر و آواز و ترانه اهمیت ویژه‌ای دارد و موسیقی بلوچ نوع بی‌نظیری از نواها و آواها را در خود جای می‌دهد. آوازهای مردمان بلوچ با زندگی روزمره آنها پیوند تنگاتنگی دارد و حاصل عمیق‌ترین و کهن‌ترین احساسات و جهان‌بینی آنها است. به طور کلی هنر در سیستان و بلوچستان چه موسیقی و چه صنایع دستی و... بسیار حائز اهمیت است. این یافته با نتایج مطالعه نیاوند و همکاران (۲۰۱۴)، هایلر (۲۰۱۱)، اوراوندی (۲۰۲۱) و ویدیکی (۲۰۲۱) همسویی دارد.

از دیگر مقوله‌های اصلی، مضمون جذب سرمایه و گردشگر می‌باشد. بسیاری از مشارکت‌کنندگان تأکید داشتند که با گسترش امکانات و رفاه در منطقه و با بالا بردن سطح درآمد و اشتغال سطح امنیت را ارتقاء خواهد داد و دیدگاه‌های اشتباه در مورد عدم امنیت را تغییر خواهد داد و نه تنها توسعه امنیتی، بلکه توسعه سیاسی منطقه را به مثابه یکی از مهمترین مناطق ژئوپلیتیک کشور و جهان به دنبال خواهد داشت. این یافته با نتایج مطالعه دشتبان و علی شاهی (۲۰۲۰) همسویی دارد. آنها به این نتیجه رسیدند که سرمایه‌گذاری در منطقه آزاد چابهار مزیت‌های قانونی زیادی دارد که از جمله آنها می‌توان به ضمانت سرمایه‌گذاری بر اساس قانون تشویق و حمایت از سرمایه‌گذاری خارجی در ایران و امکان انتقال ۱۰۰ درصدی سرمایه و سود حاصل از فعالیت افراد خارجی ثبت نام شده اشاره کرد. این یافته همچنین با نتایج مطالعه خلیجی (۲۰۲۲) همسو می‌باشد.

مشارکت‌کنندگان این پژوهش در خصوص موانع توسعه اکوتوریسم در منطقه چابهار به مفاهیمی اشاره کردند که در مقوله‌های اصلی زمینه‌های ایجاد نامنی، نارسایی‌های اقتصادی و نارسایی‌های اجتماعی و فرهنگی طبقه‌بندی شده است. چابهار از منظر امنیتی، منطقه‌ای حساس و دارای امنیت شکننده می‌باشد زیرا در کشور ایران طبیعت منزوی به مناطق مرزی، به‌ویژه در عرصه‌های کوهستانی و بیابانی، پیوسته به دلیل فقدان رفاه و نبود انگیزه برای زندگی، زمینه‌ساز مشکلات سیاسی، اقتصادی و امنیتی برای دولت‌های وقت بوده است. علاوه بر این وجود بی‌عدالتی‌های محیطی و توسعه نامتوازن فضاهای جغرافیایی کشور، به‌ویژه در نواحی مرزی جنوب شرق موجب گسست وحدت و همبستگی ملی و واکنش تحریکات واگرایانه در این مناطق قومی شده و به‌رغم تلاش‌هایی که پس از انقلاب اسلامی برای رفع محرومیت از نواحی کمتر توسعه یافته و نواحی مرزی جنوب شرق انجام شده است، باز به دلایلی از قبیل انزوای جغرافیایی، افزایش احساس تبعیض و فاصله طبقاتی، وضع نامناسب اشغال و بحران بیکاری، قاچاق مواد مخدر و کالا، مهاجرت و عوامل محدودکننده امنیت سرمایه‌گذاری، باعث شده که این مناطق از چرخه توسعه بازمانده و شاخص‌های توسعه در آنها در سطح مطلوبی قرار نگیرد (Hafezniya, 2013 : 186-187). عدم توسعه مناسب اقتصادی منطقه، بیکاری و فقر در دو سوی مرز موجب روی آوردن برخی از جوانان به قاچاق و اعمال خلاف قانون گردیده است (Ahmadi-Moghadam, 2010 : 18).

چابهار از طریق موقعیت‌های ذکر شده این قابلیت را دارد که نه تنها یکی از مهمترین قطب‌های اکوتوریسم کشور باشد، بلکه بواسطه سواحل و مرزهای خارجی با جهان خارج در ارتباط باشد، بنابراین، این منطقه دارای موقعیت‌هایی است که بسیار حائز اهمیت می‌باشد. مسلماً اگر از چنین موقعیت‌هایی به نحو احسن استفاده شود شاهد پیشرفت‌های چشمگیری در توسعه در سطح محلی و ملی و حتی منطقه‌ای خواهیم بود. در غیر اینصورت فرصت به کشورهای دیگر از جمله کشورهای همجوار سپرده خواهد شد، تا از این امتیازها استفاده نمایند. شهرستان چابهار در استان سیستان و بلوچستان به دلیل داشتن «موقعیت حاشیه‌ای»، چه در سازمان سیاسی و فضایی کشور و چه در داخل منطقه، شرایط خاصی را متحمل شده است که بیشتر منعکس‌کننده شاخص‌های منفی است تا مثبت. در واقع منطقه بلوچستان (اعم از بلوچستان ایران و پاکستان)، این واحد جغرافیایی را به یکی از مناطق توسعه نیافته جنوب و جنوب غربی آسیا تبدیل کرده است. بدین ترتیب این استان از لحاظ موقعیتی دارای دو موقعیت کاملاً جدا و متمایز می‌باشد؛ از یک طرف دارای موقعیت «بری، بحری و استراتژیک» است که می‌توان از آن به عنوان یک شاخص مثبت نام برد و از طرف دیگر دارای «موقعیت حاشیه‌ای» است که می‌توان به عنوان یک شاخص منفی در نظر گرفت. هرگاه مزیت موقعیت‌های بحری و بری و استراتژیکی این استان بیشتر خود را نشان دهد و فعال باشد شاخص‌های منفی موقعیت حاشیه‌ای کم رنگ شده و غیرفعال می‌گردد و هرگاه شاخص‌های مثبت موقعیت ساحلی و بری و استراتژیکی این استان کم رنگ شود و یا غیرفعال گردد مسلماً شاخص‌های منفی موقعیت حاشیه‌ای فعال می‌شود. در نتیجه این موارد زمینه‌ای خواهند شد برای عدم توسعه در استان سیستان و بلوچستان. بررسی شاخص‌های مختلف آماری کشور، نشان‌دهنده این مطلب می‌باشد که متأسفانه در حال حاضر موقعیت حاشیه‌ای استان سیستان و بلوچستان نسبت به موقعیت بری و بحری و استراتژیکی آن برتری دارد. این یافته با نتایج مطالعه کبریا و همکاران (۲۰۲۱) و

مرتضوی و پورنگاری (۱۳۹۷)، محرابی و امیری (۱۳۹۲)، شعبانی اصل (۱۳۸۸) و کومار و مانجو (۲۰۲۱) همسو می‌باشد. یکی دیگر از مقوله‌های اصلی در توسعه اکوتوریسم در منطقه چابهار، مقوله وجود و توسعه زیرساختها می‌باشد. بسیاری از مشارکت کنندگان در پژوهش حاضر تأکید کردند که با گسترش امکانات و رفاه در منطقه و با بالا بردن سطح درآمد و اشتغال سطح امنیت را ارتقاء خواهد داد و دیدگاه‌های اشتباه در مورد عدم امنیت را عوض خواهد کرد و نه تنها توسعه امنیتی، بلکه توسعه سیاسی منطقه را به مثابه یکی از مهمترین مناطق ژئوپولیتیک کشور و جهان به دنبال خواهد داشت. این یافته با نتایج پژوهش ایمانعلی (۲۰۲۲) همسو می‌باشد.

نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادها

توسعه پایدار از اصول و مبانی پیشرفت اقتصادی، اجتماعی و سیاسی در جهان محسوب می‌شود و بدلیل نقشی که گردشگری می‌تواند در این زمینه بخصوص در کشورهایی مانند ایران ایفا نماید، لزوم و ضرورت توجه به گردشگری پایدار حائز اهمیت فراوان است. اکوتوریسم از مهمترین فعالیت‌های جوامع معاصر است که همراه با به وجود آوردن تغییراتی اساسی در سیمای زمین، تحولاتی بنیادی در شرایط اقتصادی، فرهنگی، امنیتی و سیاسی به وجود می‌آورد. با توجه به یافته‌های این پژوهش و تحلیل مصاحبه‌های مشارکت کنندگان می‌توان چنین نتیجه‌گیری کرد که اکوتوریسم نقش مؤثری در توسعه سیاسی و امنیتی منطقه چابهار دارد و به نظر می‌رسد که در راستای رونق صنعت توریسم در منطقه باید بسترهای لازم را برای کاهش ناامنی و نارسایی‌های اقتصادی و اجتماعی در منطقه فراهم کرد و زمینه‌های توسعه سیاسی و امنیتی منطقه را تأمین کرد. چابهار علی‌رغم غنا و تنوع فرهنگی، تمدنی، جاذبه‌های طبیعی و اکوتوریسم در مقایسه با سایر کشورها جایگاه و سهم متناسب با خود را در صنعت گردشگری کسب نکرده است.

برنامه‌ریزی برای رفع هر کدام از موانع ذکر شده، می‌تواند به منظور ارتقای صنعت توریسم راهگشا باشد؛ هر چند عوامل فوق عملاً در ارتباط با یکدیگر بوده و توجه به هر کدام به تنهایی نمی‌تواند به صورت زیربنایی مشکلات موجود در این صنعت را برطرف سازد با این حال با برنامه‌ریزی مناسب می‌توان در مراحل مختلف و با الویت‌بندی مناسب برای رفع آنها اقدام نمود. دریای عمان جزو حوزه استراتژیک اقیانوس هند و یکی از پنج حوزه استراتژیک جهان است و گذرگاهی با اهمیت به سمت خاورمیانه، جنوب شرق آسیا، شبه‌قاره، سراسر آسیای جنوبی و جنوب شرقی می‌باشد که روزانه میلیونها بشکه نفت و حجم وسیعی از کالا و سرمایه از این طریق مبادله می‌شود. در ابعاد سیاسی و بین‌المللی نیز توسعه منطقه چابهار موجب تقویت پیوندهای اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی با کشورهای همجوار شرق و شمال شرق خواهد شد و این چیزی است که در دیدگاه مقام معظم رهبری نیز مشاهده می‌گردد. توسعه اکوتوریسم از طریق جذب سرمایه و گردشگر بر توسعه سیاسی و توسعه امنیتی و توسعه اقتصادی و توسعه اجتماعی و فرهنگی، در مجموع می‌توان نتیجه گرفت که موقعیت خاص و متفاوت طبیعت‌گردی منطقه چابهار (توسعه اکوتوریسم) نسبت به دیگر مناطق کشور، می‌تواند از طریق جذب سرمایه و گردشگر، موجب ارتقاء و توسعه سیاسی و امنیتی و اقتصادی و اجتماعی این منطقه شود.

بنابراین صنعت اکوتوریسم با توجه به جاذبه‌های و پتانسیلهایی که در منطقه دارد و زود بازده بودن در امر توسعه و اشتغال، در صورت حمایت از طرف دولت، ایجاد و بهبود تسهیلات و امکانات رفاهی، تأمین امنیت گردشگری و ایجاد احساس امنیت در گردشگران، می‌تواند به تبع توسعه امنیتی و سیاسی منطقه را به دنبال داشته باشد. زیرا امروزه گردشگری به عنوان یک صنعت و فعالیت نوظهور و پیشرونده توجه دولتها و ملت‌ها را به خود جلب نموده است. و کشورها با متناسب‌سازی ساختارهای ملی خود با این فعالیت، سعی بر فرآوری پتانسیلها و قابلیت‌های جذب گردشگری بویژه در بعد بین‌المللی داشته و از سویی دست به ظرفیت‌سازیهایی جدید جذب گردشگری می‌زنند تا نه تنها به معرفی فرهنگ، کشور، سرزمین، ملت، تاریخ و هویت ملی خود به جهانیان بپردازند، بلکه منافع اقتصادی خوبی را نصیب خود کنند و تفاهم بین‌المللی را از طریق توسعه مناسبات اجتماعی افزایش دهند و موقعیت و منزلت ژئوپولیتیکی خود را در جهان بهبود بخشند. در پایان می‌توان گفت که با گسترش امکانات و رفاه در منطقه و با بالا بردن سطح درآمد و اشتغال سطح امنیت را ارتقاء خواهد داد و دیدگاه‌های اشتباه در مورد عدم امنیت را عوض خواهد کرد و نه تنها توسعه امنیتی، بلکه توسعه سیاسی منطقه را به مثابه یکی از مهمترین مناطق ژئوپولیتیک کشور و جهان به دنبال خواهد داشت.

پیشنهادات و راهکارها

- توانمندسازی روستاهای استان سیستان و بلوچستان مثلاً از طریق توسعه بازار صنایع دستی و محلی، به منظور تقویت گردشگری روستایی؛
- ایجاد کمپین‌های فرهنگی و هنری با کمک هنرمندان و مطبوعات محلی و کشوری برای ترمیم بازنمایی منفی از احساس امنیت در منطقه و همچنین معرفی پتانسیل‌های گردشگری شهرستان چابهار؛
- فراهم آوردن زیرساخت‌های لازم برای احداث مجتمع‌های گردشگری در شهرستان چابهار؛
- تقویت حاشیه‌نشین‌ها و ایجاد اشتغال در زمینه کسب‌وکارهای خرد از طریق ایجاد بازار برای صنایع دستی چابهار؛

- آموزش صنایع دستی منطقه به زنان خانه‌دار بویژه در مناطق محروم با همکاری سازمان فنی و حرفه‌ای و سازمان صنایع دستی؛
 - تربیت نیروی انسانی ماهر و آشنا به زبانهای بین‌المللی در سطح استان برای کمک بیشتر به گسترش و شناساندن بهتر پتانسیلهای گردشگری منطقه؛

ملاحظات اخلاقی:

پیروی از اصول اخلاق پژوهش: در مطالعه حاضر فرم‌های رضایتنامه آگاهانه توسط تمامی آزمودنی‌ها تکمیل شد.

حامی مالی: هزینه‌های مطالعه حاضر توسط دانشگاه آزاد اسلامی واحد نجف آباد تأمین شد.

تعارض منافع: بنابر اظهار نویسندگان مقاله حاضر فاقد هرگونه تعارض منافع بوده است.

References

- 1- Ahmadi-Moghadam, I. (2010). Police Strategies in the Geography of Sistan and Baluchistan. Quarterly Journal of Police Order and Security, third year, number 4. [In Persian].
- 2- Alan Moore, d. (2008). An Introduction to Ecotourism Planning and Management, Translated by Mohsen Ranjbaran. Aizh Publishing House, Tehran, 2008.
- 3- Buzan, B., & Waever, O. (2006). Regions and Powers : the Structure of International Security. Translated by Rahman Kahramanpour, Tehran: Research Center for Strategic Studies. [In Persian].
- 4- Dehkhoda, A A. (1993); Dehkhoda Dictionary. Tehran, Tehran University Press. [In Persian].
- 5- Fennell, D A. (2006). Introduction : an Introduction. Translated by Jafar Oladi Qadiklai, Babolsar: Mazandaran University Publisher, first edition. [In Persian].
- 6- Hafeznia, M R. (2013). Political Geography of Iran; Tehran: Samit Publications, 6th edition. [In Persian].
- 7- Hariri Akbari, M. (1999). Development Management. Drop publication, first edition. [In Persian].
- 8- Hassan-Aghaei Kashkouli, A., & Mahboudi, A., & Dimad, D. (2023); Analyzing the State of Feeling of Social Security and Identifying its Determinants in Urban Spaces (Case Study: Yasouj City); Urban Planning Research Quarterly, Volume 14, Number 55, Winter, pp. 115-128. [In Persian].
- 9- Kumar. R.; Manoj. E & Babu. G. (2021). Political Empowerment Support to Ecotourism Development: A Study the Indigenous Tribal Populations in India. ASEAN Journal on Hospitality and Tourism 2021; 19(3): 200-216.
- 10- Miri, Gh., & Hossein-Zahi, I. (2022). Investigating the Status of Creative Tourism Components in Chabahar City and its Role in Sustainable Urban Development. Geography and Human Relations Quarterly, Spring, Volume 4, Number 4, pp. 30-46. [In Persian].
- 11- Shobeiri, S M., & Shamsi Popkiadeh, S Z., & Ebrahimi, H. (2013); Effects of Implementation of Environmental Education Programs on Nature Tourism Studied by Langrood School Students. Tourism Planning and Development Journal, 2(7), pp: 148-162. [In Persian].
- 12- Taghvai, M., & Taghizadeh, M M., & Kiyomurthi, H. (2011) Locating Tourist Villages Using Geographic Information System and SWOT Model (Case Example: Kaftar Lake Beach). Quarterly journal of geography and environmental planning, year 22, number 2, pp. 99-120. [In Persian].
- 13- Zahedi, Sh. (2010). Basics of Sustainable Tourism and Ecotourism (With an Emphasis on the Environment), Allameh Tabatabai University Publications, first edition. [In Persian].